5-11-2026

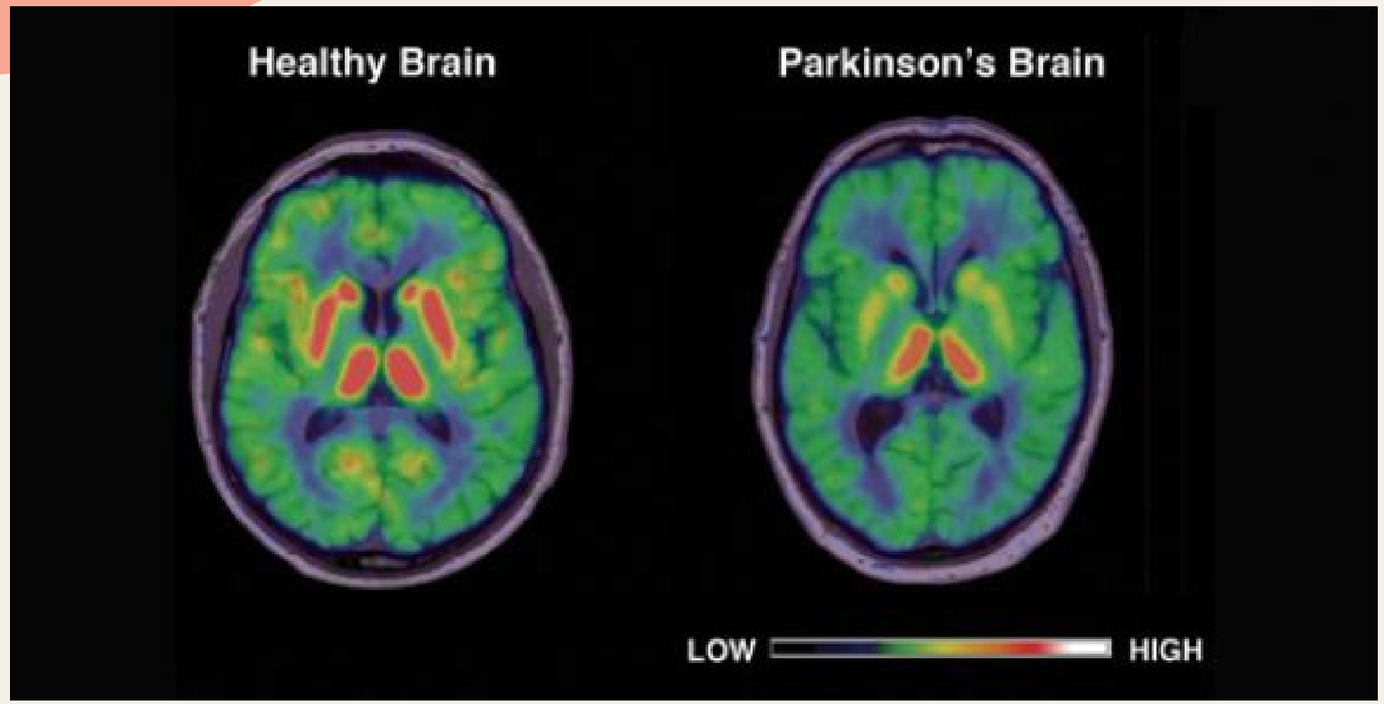
PARKINSON EN HET BREIN

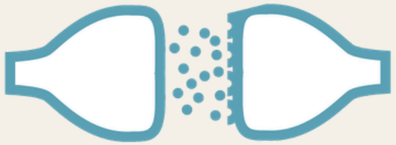
Stephanie van der Hek
GZ-psycholoog en neuropsycholoog

Afdeling Medische Psychologie - Bravis ziekenhuis

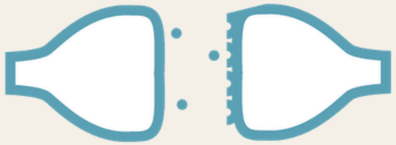
PARKINSON

De ziekte van Parkinson is een chronische, progressieve **hersenziekte** waarbij zenuwcellen in de 'substantia nigra' afsterven, die de neurotransmitter **dopamine** aanmaken.

Normal neuron

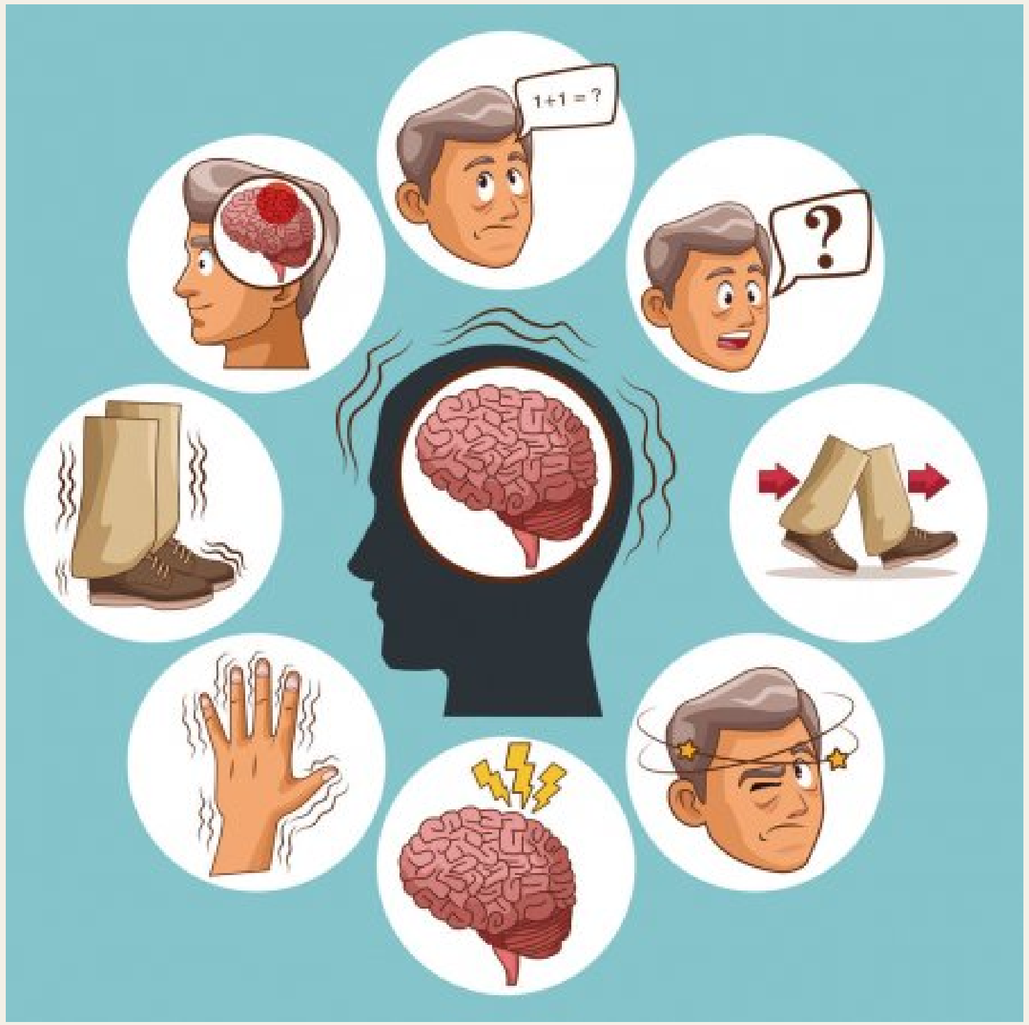

Neuron affected by PD

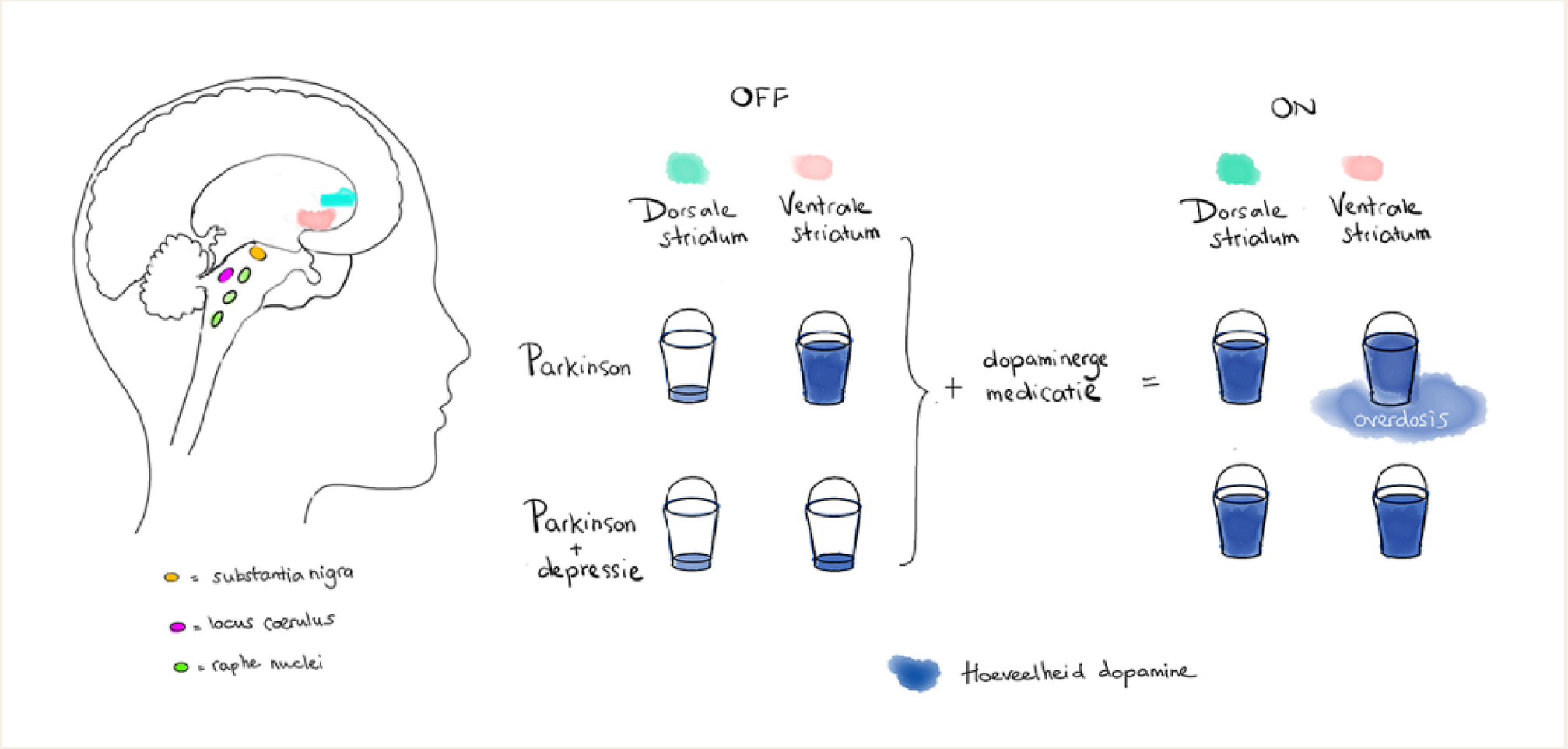
GEVOLGEN:

Tekort aan dopamine zorgt voor o.a. motorische klachten: stijfheid, trillen (tremor), trage bewegingen (bradykinesie) en moeite met het starten van bewegingen (freezing).

Maar, ook niet-motorische klachten: geheugenklachten, slaapproblemen, trager denken, somberheid of gedragsverandering.

MEDICATIE:

OFF
ON
Dorsale striatum
Ventrale striatum
Dorsale striatum
Ventrale striatum
Parkinson
Parkinson + depressie
+
dopaminerge medicatie
=
overdosis
= substantia nigra
= locus coerulus
= raphe nuclei
Hoeveelheid dopamine

WAT KOMT AAN BOD?

- Cognitieve veranderingen
- Sociale cognitie/emotieregulatie
- Apathie en vermoeidheid
- Stemmingsklachten

pauze

- Angst en paniek
- Gedragsproblemen
- Hallucinaties
- Slaapstoornissen

COGNITIEVE VERANDERINGEN

Feit / Fabel?

“Iedereen met de ziekte van Parkinson wordt uiteindelijk dement”

COGNITIEVE VERANDERINGEN

Feit / Fabel?

“Iedereen met de ziekte van Parkinson wordt uiteindelijk dement”

Fabel!

35 tot 55% van de mensen met de ziekte van Parkinson krijgt dementie
Dit ontstaat meestal 10 tot 15 jaar na het begin van de ziekte van Parkinson.

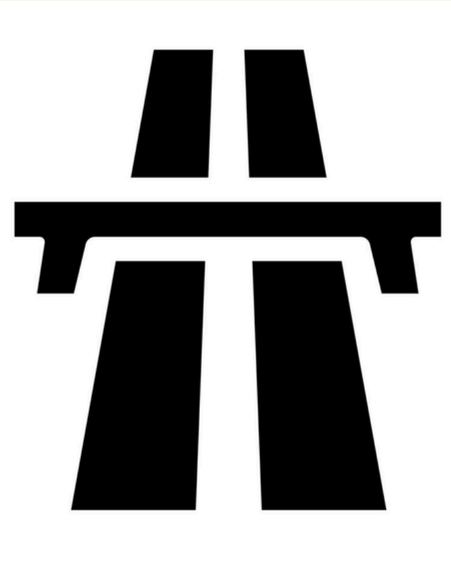

COGNITIEVE VERANDERINGEN

Bij de ziekte van Parkinson gaat het vooral om:

- problemen met aandacht (verdeelde aandacht)
- geheugenproblemen
- traagheid in denken
- moeite met planning en organisatie
- sociale cognitie en emotieregulatie
- inhibitie: remming van gedrag

SOCIALE COGNITIE / EMOTIEREGULATIE

Feit / Fabel?

“Als iemand weinig emotie toont, voelt diegene waarschijnlijk ook minder emotie”

SOCIALE COGNITIE / EMOTIEREGULATIE

Feit / Fabel?

“Als iemand weinig emotie toont, voelt diegene waarschijnlijk ook minder emotie”

Fabel

Het probleem is vaak niet dat gevoelens verdwijnen, maar dat gevoelens moeilijker zichtbaar worden.

SOCIALE COGNITIE / EMOTIEREGULATIE

Moeite met **herkennen**, **interpreteren** en **reageren** van/op emoties

Soms ook **ontregelde** emotie bij zichzelf:

- dwanglachen/huilen, of maskergelaat

Rol van dopamine; tekort of overschot van dopamine verstoort hersencircuits in de basale kernen en de frontale kwab

APATHIE EN VERMOEIDHEID

Feit / Fabel?

“Iemand die tot niks meer komt op een dag is vaak lui of te moe.”

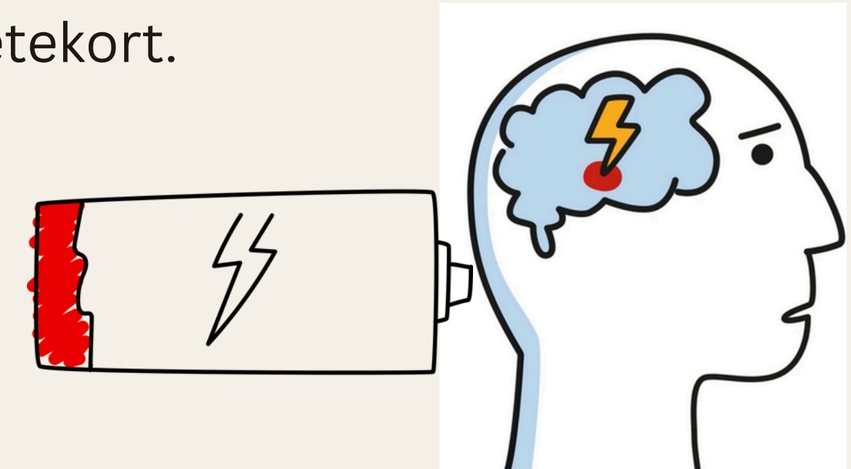
APATHIE EN VERMOEIDHEID

Feit / Fabel?

“Iemand die tot niks meer komt op een dag is vaak lui of te moe.”

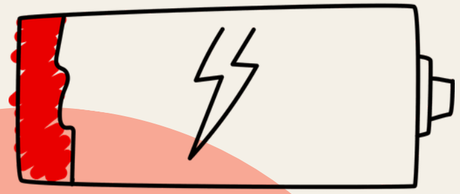
Fabel

Kan door verlies van initiatief/apathie, of vermoeidheid
Is cognitief; verandering in hersenen en als gevolg energietekort.
Soms is het én-én.

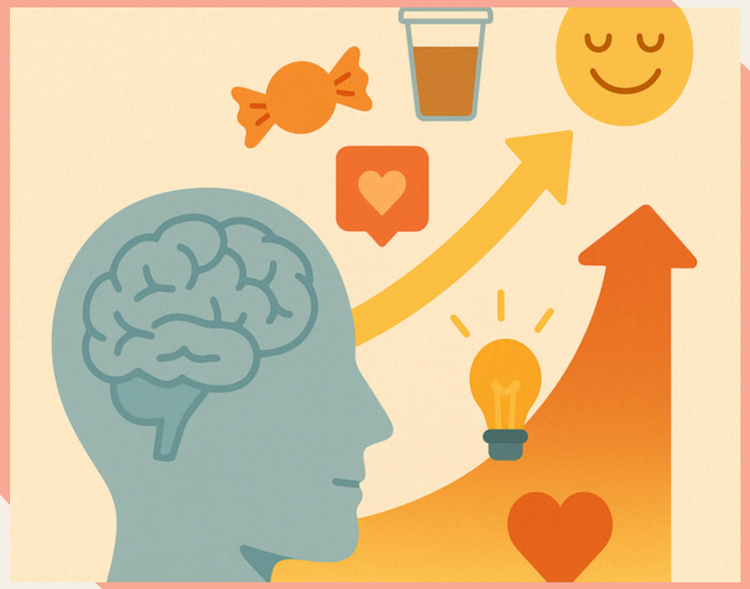
APATHIE EN VERMOEIDHEID

Motivatie lijkt vanzelfsprekend. Maar motivatie is een hersenfunctie.

Dopamine speelt niet alleen een rol bij bewegen, maar ook bij:

- initiatief nemen;
- beloning ervaren;
- doelen nastreven;
- gedrag opstarten.

"Ik heb er eigenlijk wel zin in als ik eenmaal de deur uit ben, maar uit mezelf zou ik niet zijn gegaan."

Verschil met depressie!

STEMMINGSKLACHTEN

Feit / Fabel?

“Depressie kan een symptoom (onderdeel) zijn van de ziekte van Parkinson”

STEMMINGSKLACHTEN

Feit / Fabel?

“Depressie kan een symptoom (onderdeel) zijn van de ziekte van Parkinson”

Feit

- Depressieve klachten komt vaak voor bij de ziekte van Parkinson (40-50%).
- Vaker dan bij mensen met andere lichamelijke aandoening (zoals reuma).
- Soms is een depressie het eerste teken van de ziekte (bij 30%).
- Niet (enkel) een reactie op de ziekte, maar onderdeel van de ziekte (verstoring neurotransmitters) gerelateerd aan ‘off’- perioden: de depressieve klachten kunnen afnemen na ophoging/verandering van de medicatie.

STEMMINGSKLACHTEN

Feit / Fabel?

“Als ik veel verdriet heb en minder zin om dingen te ondernemen, dan ben ik depressief”

Fabel

Verdriet is een normale reactie op verlies, wat bij een normaal verwerkings- en acceptatieproces kan horen. Net als angst, verdriet, boosheid en onbegrip.

Parkinson is niet één verlieservaring.
Het zijn vaak meerdere verliezen die zich in verschillende fasen voordoen

Trek ook aan de bel voor hulp bij verliesverwerking/aanpassing aan ziekte

PAUZE

ANGST EN PANIEK

Feit / Fabel?

“Met Parkinson heb je meer kans op angst en paniekklachten”

ANGST EN PANIEK

Feit / Fabel?

“Met Parkinson heb je meer kans op angst en paniekklachten”

Feit

Angst is een normale reactie op verandering, onzekerheid, ziekte
Maar; kan vervelend of belemmerend zijn (houdt het je tegen? veel last van?)

Angst voor (nieuwe) lichamelijke signalen?
Angst voor symptomen in sociale situaties?
Onzekerheid over de toekomst?
Angst om te vallen?

ANGST- EN PANIEK

Sneller angst/paniek door
motorische symptomen
en 'Wearing-off' van medicatie:

- stijvere spieren
- oppervlakkiger ademhalen
- lichamelijke spanning

GEDRAGSPROBLEMEN

Feit / Fabel?

“Gedragsverandering wordt altijd direct veroorzaakt door de ziekte van Parkinson”

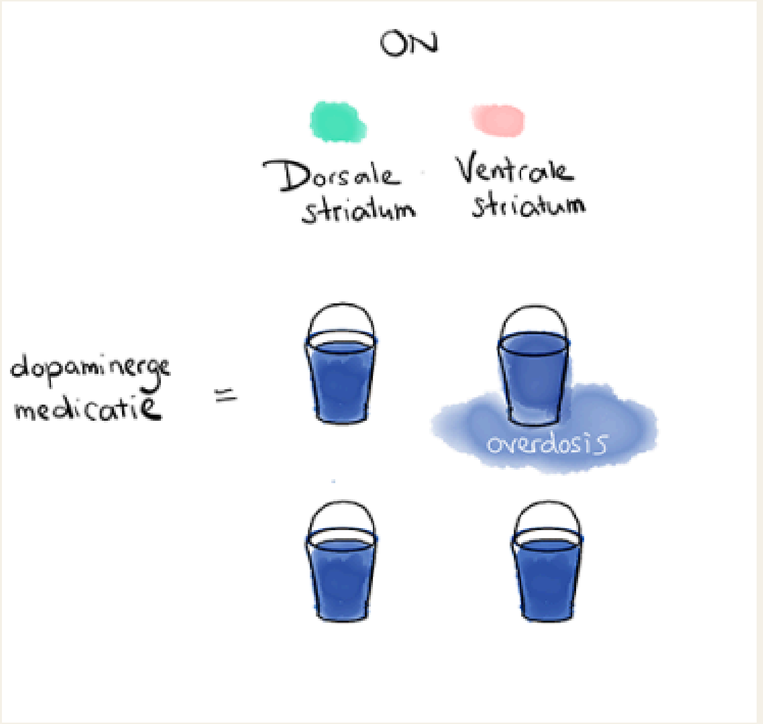
GEDRAGSPROBLEMEN

Feit / Fabel?

“Gedragsverandering wordt altijd direct veroorzaakt door de ziekte van Parkinson”

Fabel

Ontremd gedrag ontstaat meestal niet door de ziekte zelf, maar bijna altijd als bijwerking van de medicatie.

GEDRAGSPROBLEMEN

- Impulsief (ontremd) gedrag

- Geremd gedrag

- Koopdrang
- Gokken
- Middelen
- Internetgebruik
- Ontremde seksualiteit
- Ontremd eetgedrag

Géén gebrek aan discipline of een karakterverandering,
maar veranderingen in de werking van hersencircuits
die betrokken zijn bij beloning, motivatie en impulsremming.

Schaam je niet & bespreek
het met de neuroloog;
vaak kan aanpassing van
medicatie helpen.

HALLUCINATIES

Feit / Fabel?

“Hallucinaties zijn gevaarlijk of een teken dat ik gek wordt”

HALLUCINATIES

Feit / Fabel?

“Hallucinaties zijn gevaarlijk of een teken dat ik gek wordt”

Fabel

We hallucineren allemaal wel eens;

Hallucinaties komen relatief vaak voor bij Parkinson (tot 75% ergens in ziektebeloop)
Geeft soms helemaal geen last, soms wel verwarring of angst.

HALLUCINATIES

= een waarneming zonder dat er een overeenkomstige externe prikkel aanwezig is.

Ze ontstaan vaak eerst in de schemering, bij vermoeidheid of in een omgeving met weinig licht.

Bij Parkinson zijn visuele hallucinaties het meest gebruikelijk.

- Mensen zien die er niet zijn.
- Dieren zien, bijvoorbeeld een kat of hond in de kamer.
- Kleine figuren of kinderen zien.
- Bewegende schaduwen of insecten waarnemen.
- Het gevoel hebben dat iemand achter hen staat of in huis aanwezig is.

NIET:

WEL:

ZO KAN EEN VH ER BIJ DE ZIEKTE VAN PARKINSON UITZIEN
ZONDER VH
MET VH

HALLUCINATIES

Waardoor ontstaan ze bij Parkinson?

- Veranderingen in dopaminerge en cholinerge hersensystemen: beïnvloeden de verwerking van waarnemingen.
- Parkinsonmedicatie: kan hallucinaties uitlokken of versterken.
- Cognitieve achteruitgang: aandacht, geheugen en visuele verwerking kunnen een rol spelen.
- Verminderde visus: slecht zien kan verkeerde interpretaties bevorderen.
- Slaap-waakproblemen: verstoring van het dag-nachtritme kan bijdragen.
- Somatische factoren: bijvoorbeeld infectie of uitdroging kunnen acute verwardheid en hallucinaties veroorzaken.

❗ *Kans op delier als acute verwardheid en hallucinaties!*

HALLUCINATIES / SLAAPPROBLEMEN

Hallucinaties bij waak VS. hallucinaties in de nacht

Bij de REM-slaapgedragsstoornis kan iemand in zijn REM-slaap (droomslaap) zijn/haar dromen uitvoeren, door bijvoorbeeld slaan, roepen of schoppen.

Ook: problemen met inslapen, vroeg wakker worden, etc.

SLAAPPROBLEMEN

Een van meest voorkomende niet-motorische symptomen van Parkinson (70-90%)

Veel verschillende factoren als oorzaak:

- motorische symptomen (tremor, spierkrampen, rusteloze benen)
- medicatie (wearing-off maakt draaien of liggen moeilijk)
- veranderingen in slaapregulatie hersenen (biologische klok)
- langer bestaande slaapgewoonten / slaaphygiëne
- angst, stress, piekeren

IN EEN NOTENDOP:

Het brein verandert door de ziekte van Parkinson EN door de medicatie.

Problemen met motivatie betekenen niet dat iemand lui is.
Emotionele vervlakking betekenen niet dat iemand niet meer om anderen geeft.
Moeilijk gedrag is niet de schuld van de persoon die het vertoont.
Ze zijn vaak het gevolg van veranderingen in systemen in het brein.

Begrip voor die veranderingen is vaak de eerste stap.
Bespreek het met naasten.
Kaart het aan bij de arts of verpleegkundige. Deze kunnen doorverwijzen voor passende hulp indien gewenst.

VRAGEN ?

GEBRUIKTE BRONNEN:

- https://richtlijnendatabase.nl/richtlijn/ziekte_van_parkinson/startpagina_ziekte_van_parkinson.html
- Behandeling van wanen en hallucinaties bij de ziekte van Parkinson - Richtlijn - Richtlijnendatabase
- Wat is de ziekte van Parkinson? Lees meer - ParkinsonNet
- https://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/nl/artikelen/article/50-7386_Neuropsychiatrische-problematiek-bij-de-ziekte-van-Parkinson
- https://www.parkinson.nl/zorgverleners-en-ondersteuning/psychisch-en-sociaal-hulpverleners/psycholoog
- Parkinson dementie | Symptomen en verloop | ParkinsonNederland